

Monica Braw

Trollsländans land

 SAGA
EGMONT

Monica Braw
Trollsländans
land

 SAGA
EGMONT

Monica Braw

Trollsländans land
JAPANS HISTORIA

Saga

Trollsländans land

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 2010, 2019 Monica Braw och SAGA Egmont, an imprint of
Lindhardt og Ringhof A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788726182842

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt
med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-
koncernen

TACK TILL

*Axel och Margaret Ax:son Johnsons fond för
allmännyttiga ändamål
Stiftelsen Längmanska kulturfonden
Scandinavia-Japan Sasakawa Foundation
Sveriges författarfond*

TROLLSLÄNDANS LAND

*Enligt japansk mytologi ledde gudarna Izanagis och
Izanamis förenande till att de japanska öarna bildades.
Namnet på den första stora ön tros betyda trollslända.*

*Trollsländan ansågs vara risplantans ande. Den
förebådade riklig skörd.*

*Trollsländan var också symbol för den tidiga Yamato-
staten.*

*Trollsländan är en av de insekter som japanskabarn
älskar allra mest.*

(Kodansha Encyclopedia del 2, s. 133)

TILLÄGNAS

Jussi
Minoe och Jari

I texten skrivs japanska namn på japanskt sätt med efternamnet

först. Historiska personer kallas ofta vid förnamn. Japanska namn och ord har långdstreck för att beteckna långa vokaler.

Japanska ord och namn transkriberas enligt det amerikanska Hepburnsystemet. Exempelvis skrivs huvudstaden Tōkyō, inte

Tōkio. Ord som förekommer på svenska skrivs däremot med svensk transkribering: sake (risvin), inte saké.

I noter och litteraturlista står författarnamn och titlar i västerländsk ordning, ofta utan långdstreck eftersom detta är fallet när deras böcker publiceras utanför Japan.

I texten används namnen Korea, Japan och Kina - liksom orden koreaner, japaner och kineser - för enkelhetens skull också innan man kan tala om dessa länder som nationer.

Förord

»**Många kända platser** är besjungna i poesin sedan gamla tider och deras namn har vidarebefordrats till eftervärlden, men berg störtar samman, floder ändrar sina lopp, gamla vägar försvinner och nya kommer till, stenar begravs och göms i marken, träd blir gamla och ersätts med nya, tiderna förändras och spåren av de kända platserna blir ovissa. Så kommer jag hit till ett minnesmärke som otvivelaktigt är tusen år gammalt och kan med egna ögon se in i forntida människors sinne. Det är en av vallfärdandets behållningar, glädjen i att leva; jag glömde resans vedermödor och kunde inte hålla tillbaka tårarna.«

Så skrev den japanske poeten Bashō i sin Färd i det inre av landet år 1689. Orden kan också gälla en färd genom den skrivna historien, mitt och förhoppningsvis läsarens möte med Japan och dess människor genom tvåhundra sekler.

Jag har studerat japansk historia länge, inte minst under de femton år jag bodde i Japan och reste runt till ett otal minnesmärken, museer och berömda platser. Vid sidan om mina rapporter som journalist och min forskning om atombombningarnas följder i Hiroshima och Nagasaki önskade jag ofta att jag skulle få tillfälle att berätta om Japans långa historia. Den skimrar av det vackra och det gripande, men liksom trollsländan, som fått ge namn åt denna bok, är den också grym. Jag vill visa bådadera och hoppas att det ska leda till en djupare förståelse av Japan.

Att skriva om en så lång tidsrymd hade inte varit möjligt utan en rad kolleger av olika nationaliteter som

specialiserat sig på olika skeden av Japans historia. Jag hoppas att mina referat av deras forskning och mångskiftande slutsatser ska inspirera andra att söka ännu mer kunskap, både dem som läser för nöjes skull och dem som behöver en bok om Japans historia för studier och forskning. För att underlätta för alla som vill läsa vidare publiceras en omfattande notapparat på internet (www.atlantisbok.se).

Jag vill också tacka alla de bibliotekarier som via fjärrlån gjort det möjligt att studera dessa historikers verk. Nästan alla böcker som förekommer i litteraturförteckningen finns tillgängliga i Sverige. Speciellt vill jag nämna de omfattande samlingarna i Göteborgs universitetsbibliotek och i Asienbiblioteket i Lund. Jag har vinnlagt mig om att referera till sådana böcker som läsaren utan större besvär ska kunna hitta och läsa vidare i. Därför hänvisar jag bara till ett litet fåtal verk på japanska.

Bland alla dem som har hjälpt mig och inspirerat mig under de fem år jag arbetat med denna bok vill jag särskilt nämna professor Mizoguchi Koji, professor Kawakatsu Heita och dr Kato Shuichi. Professor Iwamatsu Kenji är en god vän som alltid har varit beredd att förmedla kontakter. Jag vill också tacka Edvard Fleetwood och Toyoko Reinius. En speciell eloge går till Yamadera Jun, grundaren av IT-företaget Eyes.Japan som återskapar historiska miljöer, och hans hustru Naomi som visade mig levande historia i Aizu-Wakamatsu.

Detta arbete skulle inte ha varit möjligt utan min man Juhani Lompolos tålamod och vår långa gemensamma erfarenhet av Japan. Jag hoppas att *Trollsländans land* kan bli till nytta för våra barn Minoe och Jari eftersom boken handlar om det land där de har sitt ursprung.

Malmö i februari 2010

Monica Braw

Början

Japan, tusentals öar utanför Asiens östkust, var en gång en del av det stora Euroasien. Fornarkeologerna kallar det Östra Asienland. Medan istiderna avlöste varandra i andra delar av norra halvklotet låg Östra Asienland naket och fritt från is. Bara de högsta bergstopparna var snötäckta. Här, i en båge, sträckte sig landbryggan ner genom Sachalin och Hokkaidō, Japans nordligaste stora ö idag, till Honshū. Det som nu är Inlandshavet, *Seto Naikai*, var Setoslätten.

Japanska havet var en väldig sjö med utlopp genom Koreasundet. Stabilt klimat med värme avlöstes av långa perioder med kyla. Fyra olika kalla tider inföll 70000, 50000, 37000 och 18000 år före vår tideräknings början.

Än idag kan man tydligt märka hur geografin avgör mycket av levnadsvillkoren. De fyra huvudöarna Honshū, Hokkaidō, Shikoku och Kyūshū och mindre öar långt ute i Stilla havet och Inlandshavet är så olika att de länge har varit mer eller mindre isolerade från varandra. Av landets yta är 85 procent så bergig att det inte går att odla något där. I gengäld är kustslätterna bördiga. På Hokkaidō i norr finns vida slätter, berg och djupa skogar. Detsamma gäller den minsta av de stora öarna, Shikoku, som ännu anses vara lantligare än övriga Japan. På Kyūshū, liksom i resten av landet, finns vulkaner och heta källor.

Eftersom Japan är så långsträckt skiljer klimatet sig markant från norr till söder. På Hokkaidō råder i våra dagar ett klimat som liknar det i södra Norrland. Honshū böjer sig som en konkav sköld mot fastlandet. På nordvästra sidan är vintrarna hårda eftersom kylan obehindrat viner in

från Sibirien. Det faller ofta flera meter snö åt gången. På andra sidan de japanska alperna, på Kantōslätten där Tōkyō ligger, är det i gengäld soligt och torrt på vintern. På sommaren däremot lider både denna trakt och det gamla huvudstadsområdet med städerna Kyōto, Ōsaka och Nara av en hetta och fuktighet som kan vara värre än i det mera sydliga, nästan subtropiska Kyūshū och på Ryūkyūöarna.

Dessa förhållanden har sedan urminnes tider präglat landet som nu heter Japan, även om klimatet har skiftat.

När kom de första människorna till Japan? Det vet vi inte, och det är en kontroversiell fråga. De första djuren och människorna kom invandrande från Sibirien, från norr, över landförbindelsen mellan Sachalin och Hokkaidō. Kanske kom de också från Koreahalvön, rentav från Ryūkyūöarna i söder. Men hur? Inga fynd av några farkoster har hittats från dessa avlägsna tider. Men det är också möjligt att det är alltför enkelt att tänka så. Förr brukade man tala om ett »nordligt ursprung« och ett »sydligt«. Nyare förmodanden går ut på att havsbotten i de sund som skiljer Japan från Koreanska halvön, ja till och med Gula havets botten, kanske inte stod under vatten. Då skulle det ha varit möjligt för människor att ta sig till de japanska öarna både från norra Asien och från Kina. Detta har kanske skett under lång tid och i flera omgångar och sedan har dessa olika invandrargrupper blandats med varandra.

Eftersom vi inte heller vet när människosläktet först sökte sig till Japan kan vi inte säga om de invandrade var släkt med de *Homo sapiens sapiens* som den svenske forskaren Gunnar Andersson på 1920-talet föreslog att man kunde hitta i Zhoukoudian utanför Beijing. Åldern på de rika fynd man har funnit där är starkt omtvistad. Uppskattningarna sträcker sig från 1,5 miljon år till 750 000 år. En livlig debatt pågår om huruvida

»Pekingmänniskan« har utvecklats i detta område från den äldre *Homo erectus* eller om hon är en invandrad släkting från urmänniskan, »Eva«, i Afrika. I Japan finns det inga lämningar som kan jämföras med de kinesiska i Zhoukoudian. De äldsta säkert identifierade lämningarna av människor i Japan är från cirka 30000 år före vår tideräknings början. Sådana ben kommer i dagen vid undersökningar av mycket sankta områden, som Nojirisjön i Nagano län och Hanaizumi i Iwate län. Oftast är det dock djurben, till exempel från utdöda arter av hjort, elefant, ko och häst. Några fynd har också gjorts i grottor. Men det är först från tiden 15000 år senare som det finns tillräckligt många människoskelett för att man ska kunna göra jämförande analyser. Denna tid kallas Jōmon. Numera tror många forskare inom fysisk antropologi att Jōmontidens människa kom från södra/östra Asien. Att invandringen från Korea var betydande under Yayoitiden, som följde på Jōmon, är fastställt. Dessa människor tillhörde en undergrupp av den asiatiska befolkningen som hade vandrat upp från söder och anpassat sig till kyla.

Egendomligt nog kom forskningen om Japan före Jōmon inte igång förrän efter andra världskriget. Arkeologerna hade varit så upptagna med att försöka ta reda på i vilken ordning olika former av lergods från Jōmon hade uppträtt att de inte gått längre ner i jordlagren. Det första fyndet från paleolitikum, äldre stenåldern, gjordes 1949 i Iwajuku i Gumma län nordväst om Tōkyō. Än idag är rädslan för vulkanutbrott och jordbävningar något som japanerna lever med. Men något gott har dessa katastrofer fört med sig. Det är nämligen tack vare djupa lager av aska från vulkanutbrott som man kan tidsbestämma fynd av stenverktyg, trots att de har återfunnits på vitt skilda ställen i landet. För 21 000–22 000 år sedan hade vulkanen Aira Caldera på södra Kyūshū ett så häftigt utbrott att

vulkanisk aska spreds ända till norra Honshū. Ben av människor och djur bevaras inte i en sådan miljö, men fynden av olika sorters stenverktyg är omfattande. Nu kan man med säkerhet säga att yxliknande verktyg, alltså redskap med egg, har tillverkats redan för 23 000–28 000 år sedan. Märkligt nog följer sedan en lång period när det inte tycks ha förekommit några eggverktyg, men sedan återkommer fynden från tiden omkring 13 000 år sedan, och då tillsammans med fragment av keramik. Kanske är det inte någon tillfällighet att dessa två tidpunkter sammanfaller med ett mindre kallt och ganska torrt klimat då också vegetationen har varit rikligare.

Men frågan är varifrån idén att tillverka stenverktyg kom och vilka relationer detta Östra Asienland hade till kontinenten. Det är tydligt att utvecklingen var betydligt senare än i Västeuropa. Den typ av stenyxor som har upptäckts i Japan är identisk med fynd i Korea och liknar fynd i södra Kina. Detta måste inte betyda att de har haft någon kontakt – det kan ju ha varit fråga om att ett behov av stenyxor uppstod. Däremot anses det att mikrospån, ett annat eggverktyg, uppfanns på kontinenten. Att sådana har funnits också i Japan är ett tecken på att dessa öar långt utanför fastlandet i själva verket är att betrakta som en del av ett stort område med gemensam utveckling. Det omfattar förutom de japanska öarna också Sibirien, Korea och Kina.

Att det ändå tog lång tid innan människorna nådde Östra Asienland, det sista stora obebodda område som hörde till den stora kontinenten, kan ha berott på att levnadsförhållandena till att börja med var mycket kärva här. Kanske var de invandrade inte fler än ett hundratal. Men under långliga tider framöver fortsatte sedan människor att komma till Östra Asienland, till och med under perioder när det var mycket kallt. Naturligtvis

uppfattades inte det område vi idag kallar Japan som något avskilt land. Det var helt enkelt fortsättningen på den stora landmassan. Kanske är det omöjligt att fastställa varifrån de allra första människorna i Japan kom. De har anlät i flera omgångar från skilda håll under lång tid och så småningom blandat sig med varandra.

De första människorna delade plats med många djur som hade invandrat från Sibirien, till exempel bison, älg, mammut och elefant. I Hanaizumi på norra Honshū, en av många utgrävda stenåldersboplatser, har man funnit verktyg tillverkade av ben från dessa djur. Man har också funnit avgnagda ben men det är osäkert om gnagandet är resultat av mänsklig verksamhet eller kanske lämningar efter rovdjur och deras byten. Efter den sista istiden, ungefär 20000 år före vår tideräknings början, var Östra Asienland en tundra med mycket barrskog. Men efter några tusen år blev det varmare och barrskogen vandrade norrut. Kanske ersattes den till att börja med av ett stäpplandskap, men längre fram trängde lövträden in och skapade rika möjligheter för människorna att finna föda. Det är under dessa förhållanden som det vi kallar Jōmontiden inleds.

Jōmontidens människor är de första invånarna på de japanska öarna som vi har någon mera omfattande kunskap om. Jōmonkulturen brukar anses omfatta perioden 12000-500 f.v.t. Den var utspridd över hela dagens Japan (utom Ryūkyūöarna) och kännetecknas bland annat av den hittills äldsta keramik som har hittats i världen. Det är dock osannolikt att krukmakarkonsten skulle ha uppfunnits i Japan. Jōmon var ett jakt- och fiskarsamhälle, men Jōmonmänniskorna var också bofasta. Med tiden ägnade de sig rentav åt enkelt jordbruk samtidigt som de fortsatte att i hög grad vara beroende av jakt och fiske. Det finns

tecken, till exempel fynd av krukmateriel, som visar att det existerade förbindelser med Korea.

Omkring 500 år f.v.t. uppträder plötsligt ett nytt folk i sydvästra Japan. Det folket, och den nya tid som deras ankomst ledde till, kallas Yayoi efter den första plats där man hittade lämningar av dem, ett område i Tōkyō. De kom från Koreanska halvön och förde med sig kunskapen om risodling i bevattnade fält. Därmed förändrades förutsättningarna för livet fullständigt. Ris blev snabbt basföda, mycket mera näringsrik och med större skördar än tidigare grödor. Resultatet var en snabb befolkningsökning i sydvästra Japan, vilket ledde till folkförflyttningar mot öster och så småningom också mot norr.

Jōmonfolket och Yayoifolket var mycket olika till utseendet, vilket kan konstateras genom skelettfynd. Yayoimännen var i genomsnitt tre centimeter längre. Yayoimänniskorna hade smalare ansikte och avlång skalle till skillnad från de rundskalliga Jōmon.

Förr ansågs det att Yayoi helt enkelt jagade bort Jōmon, som bara fanns kvar på nordöstra Honshu. Jōmonmänniskorna förmodades vara ainufolkets urfäder. Ainu levde ursprungligen på Hokkaidō och Sachalin. Det finns fortfarande ainu i Japan och de har ett annat etniskt ursprung än andra japaner. Enligt den numera föråldrade uppfattningen skulle Yayoi i sin tur vara urfäder till dagens japaner. Arkeologerna är överens om att detta är en komplicerad fråga. En teori är att grupper av Jōmon som inte blandade sig med Yayoi utan levde vidare med sin egen kultur i nordöstra Japan var förfäder till ainu på Hokkaidō eftersom analyser av skelett har visat stora överensstämmelser. Ännu på 800-talet e.v.t. var de som levde på norra Honshū och Hokkaidō inte införlivade med huvuddelen av befolkningen. De kallades *emishi* eller *ezo*.

Expeditioner och krigståg sändes ut mot dem. Det är inte heller möjligt att med bestämdhet säga att dessa människors förfäder var Jōmon. Däremot brukar de uppfattas som förfäder till ainu. Att däremot tala om ainu som Japans »urbefolkning« är alltför förenklat.

När det gäller huvudbefolkningen i Japan är diskussionerna ännu livligare. Till att börja med gäller det hur stor immigrationen från Korea var i början av Yayoi. En teori talar om en mycket omfattande våg av invandrare. År 1953 upptäcktes ett gravfält i Doigahama i Yamaguchi län i västra Japan från Yayoitiden med omkring tvåhundra skelett. När man studerade dem kunde man fastställa skillnader mellan Yayoi- och Jōmonmänniskor och sedan jämföra resultaten med fynd i andra gravar längre österut. Eftersom arkeologer fann Jōmonskelett både i västra och – framför allt – i östra Japan drog de slutsatsen att invandringen inte hade varit så omfattande. Jōmonfolket levde tydligen kvar över hela landet och behöll sin kultur trots invandringen. Man har också undersökt keramik och boplatser för att se om de förändrats från Jōmontyp till Yayoityp. Den senare är nämligen mera lik vad man finner i Korea. Resultatet är i korthet att Jōmonmänniskorna verkar ha behållit sitt sätt att bygga bostäder, medan de i fråga om keramiken ganska snabbt har influerats av de nya formerna. I söder, dit invandrarna först anlände, förändrades stilen snabbt helt och hållet. Frågan är förstas om det betyder att Jōmonmänniskorna hade antagit »koreanska« vanor eller om de invandrade från Koreahalvön tagit över.

En nyare teori, som lanserades av Hanihara Kazurō 1987, hävdade sensationellt att befolkningsökningen under tusen år från början av Yayoi hade varit så stor att den överträffade allt som noterats någon gång i världen under motsvarande tidsrymd. Han kalkylerade att hela Japans

befolkning vid slutet av Jōmontiden varit 75 800 personer men att den i slutet av Yayoi hade ökat till 5399800. Till yttermera visso ansåg han att höjd nativitet inte kunde vara enda orsaken till den väldiga befolkningsökningen utan att invandringen måste ha varit mycket stor. Detta skulle i förlängningen betyda att dagens japaner bär på betydande genetiska anlag med ursprung i Korea. Andra forskare ifrågasatte naturligtvis omedelbart Haniharas slutsatser. Den mindre befolkningsökning som de ansåg rimlig kunde mycket väl först ha ägt rum inom invandrargruppen och sedan bland Jōmonfolket tack vare det förbättrade näringsläget i samband med införandet av risodling i bevattnade fält. Odlandet av ris spreds nämligen mycket snabbt över hela landet. Imamura Keiji, professor i arkeologi vid Tōkyōuniversitetet, anser att Haniharas teori är alltför förenklad men håller med om att antalet »kontinentala gener« så småningom ökat. Detta har i ganska stor utsträckning påverkat nutidens japanska genuppsättning.

Den amerikanska arkeologen Gina L. Barnes anser för sin del att det är praktiskt taget omöjligt att fastställa hur stor den koreanska immigrationen var i början av Yayoi. Alltför få skelettresten har hittats och den första invandrarvägen från Korea följdes av många fler ända fram till 400-talet e.v.t.

Frågan om relationerna mellan folken i Japan och i Korea är inte enbart en fråga om arkeologi utan också om politik.

FORNTIDEN FÖRFALSKAD

Det blev en sensation när arkeologer år 1984 hittade stenverktyg i Nakamine i Miyagi som troddes vara 140 000–370 000 år gamla. Alla utgrävningar av äldre stenåldern följs med extra stort intresse.

Ett exempel är en utgrävning vid Nojirisjön i Nagano län. Där engagerades 9500 skolbarn, studenter och vuxna en hel vecka på våren 1987 att under ledning av arkeologer från Gumma universitet gräva efter lämningar av djur och människor i ett lager från tiden 15000-10000 f.v.t. De fann omkring 7400 föremål, alltifrån ben av mammut och hjort till fossiler av insekter samt primitiva verktyg av sten och ben. Bland dem fanns ett slags hacka gjord av elefantben, 26000-27000 år gammal. Man tror följaktligen att människor har levt vid Nojirisjön för mer än 20000 år sedan. Varje sommar inbjuds amatörer att fortsätta delta i utgrävningarna där.

Men detta enastående intresse för arkeologi har också baksidor. Så fort någon ny upptäckt görs kastar sig tidningar och teve över den, ibland till arkeologernas förtvivlan. För dem är själva fyndet av ett föremål bara början på det tidsödande arbetet att bestämma vad det egentligen rör sig om. Ofta publiceras de vetenskapliga rapporterna först flera år efter utgrävningarna. När ett fynd blir känt innan rapporterna har utarbetats vill naturligtvis både journalister och allmänhet veta vad det kan röra sig om. Resultatet blir en sorts arkeologisk sensationsjournalistik. Detta kan sägas vara en indirekt orsak till de sensationella »fynd« som Fujimura Shinichi gjorde under trettio spännande år innan han avslöjades år 2000.

Fujimura kallades Japans främste arkeolog och »Guds hand« för att han ständigt lyckades finna lämningar som innebar att tidsgränsen för människans ankomst till Japan flyttades längre tillbaka. Han började som amatörarkeolog men blev med tiden så respekterad att ingen av alla de instanser som har ansvar för japansk arkeologi, undersökte hans fynd utan accepterade hans bedömningar.

År 1984 publicerade tidningen Mainichi Daily News en stort uppslagen artikel med rubriken »Man Lived in Japan 140,000 Years Ago?« och dagen före hade kollegan The Daily Yomiuri haft en ännu mer sensationell rubrik: »Humans In Japan 370,000 Yrs Ago.« Som jämförelse kan sägas att de första människorna av vår art tros ha kommit till Europa för 35000 år sedan.

Fujimuras framgångar fortsatte ända till den dag i oktober 2000 när han hade inkallat pressen för att visa nya ännu mer sensationella fynd i Kamitakamori, som också ligger i Miyagi län. Han hade tidigare funnit lämningar som visade att människor levt här redan för 600000 år sedan och att de dessutom befann sig på en utvecklingsnivå där de verkade vara organiserade och ha ett slags religiös tro, något man inte tillnärmelsevis kunnat visa från denna tid i förhistorien någon annanstans i hela världen.

Emellertid hade tidningen Mainichi fått ett tips om att infinna sig på fyndplatsen redan klockan sex på morgonen. Där fann de den högt respekterade Fujimura. Ur en plastpåse tog han upp stenåldersverktyg som han sedan placerade i en grop med avsikten att »hitta« dem senare på dagen. Det var nästan ofattbart. Alla hans tidigare fynd ifrågasattes. Fujimuras försvar var lamt:

»Jag greps av panik eftersom jag inte hittade något ...«

Den amerikanske arkeologen Charles T. Keally, sedan länge verksam i Japan, hade redan tidigare tillsammans med några yngre japanska arkeologer påtalat det orimliga i Fujimuras fynd. De hade bland annat påpekat att japanska arkeologer, hade uppmärksammat det fullständigt revolutionerande med Fujimuras fynd, om de varit autentiska. Då hade man blivit tvungen att omvärdera synen inte bara på Japans utvecklingshistoria utan på hela människosläktets historia. För Japan skulle det ha inneburit att människan där hade en längre historia än

Pekingmänniskan. Detta skulle ha lett till möjligheten att en separat *Homo sapiens sapiens* hade utvecklats i Japan. Till yttermera visso antydde fynden att människan på detta stadium, *Homo erectus*, skulle ha nått mycket längre än man tidigare trott. Det skulle ha påverkat förståelsen av människans utveckling överallt.

Naturligtvis vore det också ett slags triumf att kunna visa att »japaner« är äldre än kineser. Det påpekades särskilt både i Kina och i Korea. Kinas nyhetsbyrå hävdade i en kommentar att japanerna önskade alldeles unika rötter i forntiden, medan koreanska tidningar anklagade japanerna för storhetsvansinne när de ville framstå som det äldsta folkslaget i Östasien.

Resultatet av hela denna historia är att tidpunkten för de första människornas ankomst till Japan och deras utveckling måste omvärderas på nytt och att fakta måste anses vara mycket osäkra.

För närvarande finns det allmänt accepterade, säkra fynd, som visar att det fanns människor i Japan för cirka 35 000–30 000 år sedan.

SKAPELSEBERÄTTELSEN

Jag, Yasumaro, talar:

När kaos börjat stillas men styrka och gestalt ännu inte tagit form och inget ännu hade något namn, vem kunde då känna dess skepnad? Emellertid bildades Himmel och Jord och tre gudomar inledde skapelsearbetet. Den passiva essensen och den aktiva essensen danades och De två andarna blev alla tings förfäder.

När Himmel och Jord skapats uppenbarade sig tre gudar på Himlens slätt. Det var Härskaren över Himlens medelpunkt och Skapandets två gudar. Jordan flöt omkring som en manet i ett hav av oljig sörja. Upp ur denna sörja

sköt ett strå som förvandlades till ytterligare en gud. Den femte guden är Han som evigt står upprätt.

En mångfald gudar föddes därefter. En del dog, andra levde vidare. Men efter sju gudagenerationer föddes Izanami, Mannen som inbjuder, och hans syster Izanagi, Kvinnan som inbjuder. Alla de himmelska gudarna förenade sig i en uppmaning till dessa två att i havet av oljig sörja skapa fast mark, land.

Izanami och Izanagi stod på Himlens flytande bro. Med det himmelska svärd de fått av gudarna rörde de om i sörjan tills den ystade sig. Då drog de upp svärdet och av vätskan som droppade från dess spets bildades en ö, Onogoro.

Därpå steg Izanami och Izanagi ned till ön. De såg på varandra.

»Finns det något i din kropp?« frågade Izanami sin syster.

»Där finns ett ställe som är kvinnlighetens källa«, svarade hon.

»I min kropp finns en plats som utgör min manlighets ursprung. Jag önskar sammanföra den med källan till din kvinnlighet«, sade Izanami.

Därpå förenade de sig som man och hustru.

»Vilken skön yngling!« utbrast Izanagi.

»Vilken vacker jungfru!« utbrast Izanami.

Ur deras förening föddes ett missbildat barn. De satte barnet i en korg och skickade ut det på havet. Därpå skapade de ön Awaji. Varför blev resultatet av deras förening ett missbildat barn? De rådfrågade gudarna som omedelbart kom med förklaringen:

»Kvinnan talade först. Därför blev det inget riktigt barn.«

Då upprepade Izanami och Izanagi sitt möte, och han utropade först hur vacker hon var. Sedan förenades de.

Många gudar föddes. Där var gudar för naturen, för havet, vinden, träden, bergen, myrarna, bergspassen, födan. Och till slut elden.

Men när Izanagi skulle föda elden brändes hennes sköte av hettan. Hon insjuknade. Av hennes uppkastningar skapades metaller, av hennes avföring lera och hennes urin blev vattnet. Ingenting kunde rädda henne. Hon dog.

Izanami var otröstlig. Hans tårar blev till gudar. I sin förtvivlan högg han huvudet av ett av deras många barn. Av dess blod skapades nya gudar: modets, hetsens, blixstens gudar. Av barnens stympade delar uppstod bergens gudar, myrmarkernas gudar.

Till slut stod Izanami inte ut längre. Driven av längtan sökte han sig till Yomi, De dödas land. Där möttes han av Izanagi. Han bönföll henne:

»Kom tillbaka!«

»Det kan jag dessvärre inte«, svarade Izanagi. »Jag har redan ätit av Yomis eld. Men jag ska ändå försöka tala med gudarna om det.«

Izanami väntade och väntade. Det dröjde så länge att han tappade tålamodet. Han bröt av den yttersta tanden på sin kam. Han tände den som en fackla och med hjälp av dess ljus började han tränga in i Yomi.

Då fick han syn på Izanagi. Hon var svårt anfränt av döden. Kroppen hade ruttnat och maskar krälade genom den. Åskan bodde i hennes huvud och Blixten i hennes bröst och åtta åskgudar i resten av hennes kropp. Förskräckt flydde Izanami. Men Izanagi ropade vred efter honom:

»Du har vanärat mig genom att se mig!«

Som hämnd sände hon Yomis häxa efter honom. Izanami sprang allt vad han kunde medan han slängde av sig sin huvudbonad. Den förvandlades till söta druvor som häxan stannade upp för att smaka. Under tiden bröt han av de

återstående tänderna på sin kam. De föll i jorden och sköt upp som bambuskott. Häxan stannade för att äta upp dem. Åskgudarna tog upp jakten. Izanami kom till tre persikoträd. Han vädjade till dem att stoppa förföljarna:

»Ni måste hjälpa alla levande!«

Till slut nådde han Yomis port och lyckades spärra den med ett klippblock. Sålunda tog Izanagi och Izanami farväl av varandra. Hon var fortfarande vred och hotade:

»En dag ska jag strypa tusen av dina landsmän!«

Han svarade:

»En dag ska jag resa femtonhundra barnbördsstugor och i dem ska tusen nya landsmän födas!«

När Izanami till slut hade räddat sig, skyndade han sig att stiga ned i en flod för att rena sig. Ur kläderna föddes många gudar, ur smutsen från underjorden och ur själva vattnet likaså. När han tvättade vänstra ögat föddes Solen, Amaterasu. När han tvättade högra ögat föddes Månen och ur näsan föddes Susunowo. Izanami kände sig lycklig. Han hade fått tre fina barn! Solen satte han att regera över Himlens slätt, Månen över Nattens välde och Susunowo över Havets vidder.

Men Susunowo var ett problembarn. Han tjöt och grät så att alla floder torkade och bergens växtlighet vissnade ned.

»Varför skriker och gråter du så?« frågade Izanami.

»Jag vill till min döda mors land där nere!« tjöt Susunowo.

Då blev Izanami vred och försköt honom.

Men Susunowo steg upp till Himlens slätt för att, som han sa, ta farväl av sin syster Solen, Amaterasu. Hela landet skakade av hans framfart. Amaterasu anade att hans avsikter inte var goda. För säkerhets skull rustade hon sig till kropp och själ.

»Varför kommer du hit upp?« frågade hon.

»Jag kommer för att säga farväl. Kan vi inte visa varandra god vilja och göra barn av din och min andedräkt? Jag ger dig mitt svärd!« vräkte han ur sig.

Men i stället för att uppföra sig väl mot sin syster for han omkring som ett jehu och rev ned stängslen mellan risfälten. I palatset, där hon åt sina måltider, spred han ut spyor. Amaterasu gjorde sitt bästa för att förklara bort hans beteende.

»Han har nog bara kräcks för att han var berusad«, sa hon.

Men Susunowo blev mer och mer oregerlig. Han bröt upp taket på byggnaden där Amaterasu satt och vävde med andra kvinnor. Genom taket slängde han ned ett föl som han hade flått från svansen och framåt, ett grymt och otillåtligt sätt att behandla djur. Kvinnorna blev förskräckta och snubblade på sina sländor så att de skadade sig i underlivet.

Till slut stod inte Syster Solen ut längre. Upprörd drog hon sig undan in i en grotta. Mörker spred sig över hela Himlens slätt där uppe och över Stråfältens land där nere. Ondska tog över. Flugor och insekter surrade överallt.

Förtvivlade samlades Himlens åttahundra myriader av gudar på strandbrädden till Lugnets flod. De måste komma på ett sätt att locka ut Amaterasu, Solen, ur grottan så att Himlens slätt och Stråfältens land fick tillbaka det livgivande ljuset. Medan fåglarna kvittrade, hämtade man fram metaller och ädelstenar. Smeden började hamra till en spegel av metall och de mindre gudarna hängde upp ädelstenarna i buskar och träd utanför grottan. Schamanerna såg in i framtiden och gudinnor började sjunga och dansa och stampa i marken och dra i sina bröstvårtor så att de åttahundra myriaderna av gudar brast ut i skratt.

Då hördes inifrån grottan:

»Varför skrattar ni?«

Då svarade en av dem:

»Vi gläder oss åt att det finns en gudom som är ännu mer högättad än Ni.«

Förvånad steg Solen fram i grottöppningen. Då tog guden Handstark tag i henne och drog fram henne medan en annan gud band fast ädelstenar på henne med orden:

»Gå hädanefter aldrig längre in i grottan än så här!«

Sålunda lyste Solen än en gång upp Himlens slätt och Stråfältens land.

Men Susunowo förvisades för alltid och råkade ut för många äventyr.

Japanska språket

För den som ytligt betraktar det japanska och det koreanska språket kan det verka som om det finns en hel del likheter.

Det gäller dock inte skriftspråket. Japanskan använder sig i mycket stor utsträckning av *kanji*, kinesiska skrivtecken, tillsammans med två inhemska stavelseskriter, *hiragana* och *katakana*. Koreanskan använder sig också av kinesiska skrivtecken, men numera i mycket mindre omfattning. På 1400-talet gav nämligen kung Sejong ett antal lärde i uppgift att skapa ett koreanskt alfabet så att alla skulle kunna lära sig läsa. Det stadfästes 1446 och blev ett genialt enkelt och användbart skriftspråk som är i bruk än idag.

Inte heller när man lyssnar till koreanska verkar de två språken speciellt lika. Koreanska låter mycket bryskare och använder i mycket större utsträckning sådana rullande »r« som bara riktiga machomän ryter till med i Japan.

De två språkens meningsbyggnad förefaller ändå på något sätt påminna om varandra. Man tycker sig ibland

också kunna känna igen något ord. Det är lätt förklarad: båda språken har ett rikt mått av lånord från kinesiska, vilket i sin tur har att göra med lånet av de kinesiska skrivtecknen. Så heter till exempel »värld« *sekai* på japanska och *segae* på koreanska. Men även en del inhemska ord är helt tydligt släkt, som namnen på stenåldersserorna Jōmon respektive Chulmon.

Även språkmänniskor accepterar ett släktskap som gör det relativt lätt för de båda folken att lära sig varandras språk. Därför är också frågan om ett gemensamt språkligt ursprung så spännande.

Det står fullkomligt klart att inget av språken har några verkliga rötter i kinesiska. I stället tros både japanska och koreanska ha ett altaiskt ursprung. Vad detta innebär är inte heller oomtvistligt, men de härstammar möjligen från Tungusien. Det tungusiska hemlandet tros ha legat i de södra centrala delarna av Sibirien. Från dessa trakter kan kunskapen om hur man tillverkar brons ha kommit till Koreanska halvön via olika folk och eventuellt via kinesiskt område. Med bronset kan också språket ha kommit, någon gång i början av tusentalet före vår tideräknings början när den koreanska bronsåldern anses ha inletts. (Västerländska arkeologer räknar dess början till omkring 700 f.v.t., sydkoreanska till 1000 f.v.t. och nordkoreanska till 2000 f.v.t.)

Om det är så, kan detta språk sedan ha kommit till Japan från Koreanska halvön i samband med att kunskapen om risodling introducerades därifrån. Det betyder dock inte att japanska enbart är ett slags koreansk dialekt. Grammatik och vokabulär är alltför olika. De tidigare invånarna under Jōmon har talat ett helt annat språk, som att döma av en del likheter som finns kvar i japanskan kanske har haft polynesiskt släktskap. Detta skulle alltså innebära att något av Jōmonfolkets språk kan spåras i dagens japanska.

Vilket språk som Jōmontidens människor talade vet vi inte. Om vi förmodar att det nu levande ainufolket är avlägsna släktingar till Jōmon kan vi åtminstone säga att deras språk inte alls har någon likhet med dagens japanska. Ainufolkets språk, som snabbt dör ut, är nämligen så annorlunda att det omöjligen kan ha något släktskap med det språk som talas av majoriteten av japaner idag.

Slutsatsen är att man faktiskt inte vet tillräckligt för att kunna kartlägga det japanska språkets fullständiga ursprung.

Jōmon

ca 12000 f.v.t. - 500 f.v.t.

Jōmon betyder snör- eller repmönster. Dessa mönster finns på keramik från cirka 12000 f.v.t. till omkring 500 f.v.t. Eran fick namnet Jōmon sedan Yamauchi Kiyō på Tōhokuuniversitetets medicinutbildning av en händelse upptäckte hur mönstret på keramiken kommit till. Han rullade en bomullstuss på en sticka - en sådan som man brukar använda för att göra rent sår eller putsa öronen med - över lite mjuk lera. Då såg han att det bildades ett märkligt mönster i leran. Sedan provade han med att vira en snörstump runt stickan - och åstadkom samma mönster som på de urgamla krukskärvorna. Genom att vira snöre på olika vis runt en pinne och sedan rulla den över lera gjorde forntidens människor olika mönster som är geometriska och ofta mycket vackra.

Men det mest sensationella är krukorna i sig. De är de äldsta keramikkrutor som har grävts fram i hela världen. Japanska arkeologer vågar inte riktigt tro på att konsten att tillverka keramik av bränd lera skulle ha uppfunnits i Japan. Det troligaste är att tekniken har utvecklats på fastlandet och sedan överförts till Japan. Men de hittills äldsta fynden är alltså de japanska. Allteftersom utgrävningarnas antal ökar blir fynden fler och fler. Kring år 7500 f.v.t. var det förmodligen många Jōmonmänniskor som ägde keramikkrus av olika storlekar.

Antagligen är det bara en tidsfråga när fynd upptäcks på andra håll. Närmast till hands ligger Kina och Sibirien. De

äldsta fynden i Kina är ungefär från tiden 8000–9000 f.v.t. I Gasha vid Amurfloden nära Chabarovsk, som är en av de tidigaste neolitiska fyndplatserna i östra Sibirien, har man funnit skärvor som är från cirka 8000 f.v.t. I Chummi, en annan av fyndplatserna i samma område, har de äldsta skärvorna daterats till år 11269 f.v.t., med en felmarginal på 100 år.

På Koreanska halvön finns keramik från Chulmunperioden som är från tiden 4500–1500 f.v.t. Där har man också hittat keramik av samma typ som Jōmon, till exempel i kökkenmöddingen Dongsam, som grävdes ut på 1990-talet utanför Busan i södra Sydkorea. Där har man dessutom påträffat olika slags keramik av Jōmontyp och verktyg av obsidian, ett material som finns i vulkanområden och som anses ha kommit från Kyūshū i södra Japan. Det har alltså funnits ett utbyte av föremål mellan dessa områden. Som betalning har kanske armband av musslor använts. Överhuvudtaget förefaller Jōmon- och Chulmunkulturerna ha haft många gemensamma drag.

Det är alltså ännu osäkert om keramiken från Jōmon kommer att behålla sin position som världens äldsta. Det är viktigt att minnas att Japan under denna tid var en del av den nordöstasiatiska kultursfären. Ett viktigt bevis är att man över hela det område som omfattar Korea, norra Kina, Rysslands Fjärran Östern, Alaska och Japan har funnit samma typ av verktyg, framför allt mikrospån, det vill säga 3–5 cm långa skärvor. De är från samma tid som den första keramiken uppträder i det japanska området. Därför väntar arkeologerna sig att man så småningom också ska finna keramik av denna ålder på andra platser i dessa trakter.

Då blir det intressant att se i vad mån former och dekoration överensstämmer med vad som var fallet under Jōmon. Till att börja med var kärnen ett slags krukor med spetsig botten som kunde placeras direkt i jorden, i en